

рішенням радянського керівництва у 1954 р. Росія передала Україні Крим. Стосовно Криму. Крим є дійсною частиною Української держави, бо:

а) близько 1 млн. мешканців Криму є українцями; б) економіка Криму є частиною економіки України; в) культурно-історичний процес у Криму протягом всього голоцену був такий самий, як і на півдні Лівобережжя.

3. Україна виграла другу світову війну. І Україна заслужила цю перемогу. Близько 12 млн. українців загинули у війні. Мільйони українців боролися проти фашизму у Червоній Армії, близько 100 тис. — у партизанських загонах.

4. Національний рух України пройшов кілька форм до найпрогресивнішої. У час другої світової війни виникла Організація Українських Націоналістів. Спочатку деякі члени ОУН сподівалися побудувати незалежну українську державу за допомогою Німеччини. У червні 1941 р. у Львові вони проголосили про створення вільної Української держави. Але німецьке військове командування заарештувало уряд цієї держави. ОУН сформувала військові загони, які воювали проти фашистів та проти Радянської Армії за вільну Україну. Сучасні історики стверджують, що члени цих загонів були основною частиною українських партизанів та боролися у Західній Україні до 1950 р. А сьогодні виник національний фронт населення України: з українців та інших етнічних груп.

У кінці 80-х рр. стало зрозуміло, що все негативне у житті може бути подолане у незалежній Україні. Тому 16 липня 1990 р. Україна проголосила «Декларацію про державний суверенітет» і 24 серпня 1991 р. — «Акт про державну незалежність». Більшість народу України 1 грудня 1991 р. підтримала цей акт.

Нова сучасна історія України триває.

РЕЛІГІЯ УКРАЇНЦІВ

(Лекція)

Ми знаємо, що наша епоха є часом християнства. Але спочатку українці та їхні пращури були язичниками. Їхня релігія сформувалася, починаючи з протонеоліту. Факти засвідчують, що населення України мало дуже цікаву релігійну систему. Повернімося до тотемізму та Кам'яної Могили.

У протонеоліті віра у тотем стала вже пережитком. Чуринга лишилася старою формою, яка, проте, одержала новий зміст.

Такі протонеолітичні чуринги було знайдено на Кам'яній Могилі поблизу Мелітополя.

Кам'яна Могила була колись островом на річці Молочній. А нині це величезний кам'яний пагорб із багатьма гротами. Стелю та стіни печер було прикрашено фігурами тварин, незрозумілими зображеннями та знаками. У цих печерах містилося 50 чуринг, виготовлених з каменю, як правило, у формі риби. Чуринги досягали 15-40 см завдовжки. Деякі чуринги були прикрашені хвилястими лініями і вкриті червоною мінеральною фарбою.

У протонеоліті культ чуринги став уже пережитком. Форма чуринги відбила у протонеоліті ідею не тотема, а більш складну ідею організованого всесвіту, ідею космосу. Багато міфів, котрі відповідають цій стадії світогляду, розповідають, як бог творив всесвіт із тіла тотема. Людина протонеоліту винайшла наукову модель всесвіту — зодіак. Символи зодіаку та першого зодіакального сузір'я у VII—II тис. до н.е. (сузір'я Близнят, потім Бика) поширилися з населенням першої лінії розвитку на Україні та в сусідніх індоевропейських народів. Символ Близнят, який належить до часу головування цього сузір'я у зодіаку (VII—V тис. до н.е.), відомий, можливо, лише один.

Протонеоліт був епохою, коли зародилося тваринництво. Тому у гротах Кам'яної Могили людина протонеоліту малювала биків. З неоліту й епохи бронзи стіни Кам'яної Могили зберегли малюнки биків, коней та зміїв.

З неоліту — епохи бронзи — нам відомі багато різних статуєток жінок, чоловіків, тварин, виготовлених з каменю, кістки та глини. Часто ці фігурки (а також орнамент на посуді та інших об'єктах) були пов'язані з міфічними або священними шлюбамі. Відповідно до такого міфу персоніфікацією бога часто був бик, змій, дракон, птах, а персоніфікацією богині — корова, пташка...

У неоліті було винайдено кераміку, у мідному та бронзовому віках виготовляли метал. І вогонь було усвідомлено як важливу частину космосу. Землеробство і тваринництво вимагало знань про вогонь, що перебував на небі. Тому поширилися символи і небесного вогню — символи зірок, сонця, зодіаку.

З епохи бронзи сформувалася ідея поховального обряду для всіх людей. Люди цього часу вірили, що душа померлого повинна відійти на небо. Це була найважливіша причина спорудження курганів, бо курган, подібно до піраміди, був символом неба, сонця та Всесвіту.

В епоху бронзи життя після смерті тіла стало здаватися

важливішим, ніж життя на землі. У всіх суспільствах епохи бронзи поховальні пам'ятки домінують над спорудами, призначеними для земного життя. Курган, як і піраміда, відбив два різні призначення поховального обряду. Священні книги та міфи греків, індійців, єгиптян стверджують, що душі знатних людей (царів, жерців та членів їхніх родин) після смерті їхніх тіл підносились до найвищого неба і ставали там такими могутніми, як Бог-Творець (або навіть ставали цим богом). На противагу цьому душі інших людей поверталися з неба для нового втілення. Душі знаті супроводжувалися на вище небо спеціальною істотою. Найкращий опис цієї істоти містять індійські Веди, називаючи цю істоту «Пуруша» («людина», «чоловік»). Більшість рис Пуруші відповідають рисам антропоморфних кам'яних скульптур, знайдених у частині курганів.

Душі знаті мали свої права саме внаслідок особливого соціального статусу знаті, від їх народження. Але поступово ситуація змінилася. У ранньому періоді епохи раннього заліза основна суть поховального обряду лишилася усталеною. Але у цю епоху з'явилася можливість одержати життя на найвищому небі лише після суду богів, а не внаслідок особливого соціального статусу (походження). Людина раннього залізного віку вірила, що рішення богів буде позитивним, якщо боги одержать щедрі жертвоприношення. Внаслідок цього з'являлися у ранньому залізному віці багаті (так звані царські) кургани.

В епохи бронзи та раннього заліза сформувалися так звані міфічні історії (культури). Різні варіанти міфічної історії ми знаємо з міфів Месопотамії, греків, індійців, слов'ян, з Біблії, з грецької та римської філософії і літератури. У цілому міфічна історія була системою, яка складалася з кількох епох, названих, як правило, «віки» або «покоління». Відповідно до цієї ідеї найдавніша епоха була епохою лише богів та (або) тотемів, що жили до появи нормальної звичайної людини. Іноді в епоху богів існувала специфічна архаїчна людина. Вона не була прямим пращуром давньої нормальної людини. Архаїчна людина була народжена землею і після смерті поверталася до землі. Міфічні історії пояснювали, що перша епоха давньої людини почалася тоді, коли Бог створив нашого реального пращура. До епохи раннього заліза давні люди жили, за міфами, чотири міфічні епохи, які в індоевропейській традиції часто називаються Золотим, Срібним, Мідним, Залізним віками. Більшість сучасних науковців вважає, що ці віки є лише фантастичною картиною минулого. Але більшість господарських, соціальних, духовних, кліматичних рис міфічного Срібного віку — нале-

жать неоліту, міфічного Мідного віку — належать епосі бронзи, міфічного Залізного віку — належать епосі раннього заліза.

Але на Близькому Сході виникло християнство. Досить швидко воно прийшло й на Україну. З II ст. н.е. християнство з'являється у грецьких містах-державках України. Поступово християнство поширилося у Північному Надчорномор'ї. Християнські джерела стверджують, що св. Іван Золотоустий (IV—V ст.) був першим, хто поставив трон Христа у Скіфії. Інакше кажучи, християнами були мешканці Скіфії (так греки називали територію України), і Скіфія була християнською країною з початку сучасної епохи. Пізніше частина населення Русі стала християнами. Серед них — бабуся Володимира — княгиня Ольга. У її часи в Києві діяла церква св. Іллі.

Князь Аскольд у 860 р. охрестив Русь. Але у 882 р. Аскольда було вбито Олегом і відновлено язичництво. У 988 (990) р. Володимир знову охрестив Русь. З того часу Україна є християнською країною. Володимир ввів християнство від греків і Константинопольський патріарх став главою Української Руської Православної Церкви. Але українське християнство стало результатом взаємовпливів візантійського християнства та українського язичництва. Дуже скоро християнство стало національною релігією України. Вже у XII ст. війна між Руссю та кочовиками усвідомлювалася як війна між християнством та язичництвом.

У час монгольської навали Україна ослабла. І князь Данило Західної України звернувся до Папи Римського за допомогою. Папа надав Данилові титул короля і хотів підкорити собі Українську Православну Церкву. Данило пообіцяв союз між Римською та Українською Православною Церквою під керівництвом Папи. Так виникла ідея Греко-Католицької Церкви. Але Папа не послав військової допомоги у боротьбі проти монголів, нова церква не була створена.

У XIV—XVI ст. Україна стала залежною частиною Польщі. Польська держава принесла в Україну римську (католицьку) церкву. Почалася боротьба між католицькою і православною церквами. Українська національна культура, як і православна церква, була у кризі. Українська православна теологія занепадала, а церковники порушували закони церкви. У Польській державі православні мали менше прав, ніж католики. Тому частина православного населення поміняла православ'я на католицизм. Українська церква йшла до своєї загибелі. Частина українського православного духовництва вирішила врятувати українську церкву, зберегти її основні риси, але визнати Папу своїм главою.

У 1596 р. у Бресті лідери українського духівництва цей план здійснили. Так народилася Українська Греко-Католицька Церква, а Українська Православна Церква була ліквідована.

Але у формі Греко-Католицької Церкви збереглася Українська Церква як основа українського духу на Західній Україні. Існують лише чотири основні розбіжності між греко-католиками і православними:

1. Г-К — голова — Папа, П — патріарх;
2. Г-К — існує рай, пекло та чистилище, П — рай і пекло;
3. Г-К — у молитві про св. Духа «від Отця і Сина виходяще», у П — «від Отця виходяще»;
4. Г-К — у церковній службі — українська мова, П — Автокефальна Українська — українська мова, Українська (Київський патріархат) — українська та церковнослов'янська мови, Українська (Московський патріархат) — церковнослов'янська мова.

У цілому УГКЦ, як найвпливовіше ядро української культури, існувало на Західній Україні. Вона підтримувала національно-визвольні рухи, видавала українські книги, берегла українську мову. УГКЦ було заборонено у 1946 р. (її було звинувачено у підтримці німецьких фашистів у другій світовій війні), але продовжувала існувати за кордоном. У 1990 р. УГКЦ було відновлено і на Україні.

Українська Православна Церква після 1596 р. була зліквідована, але практично існувала й надалі (без верховних церковників). У 1620 р. її нових ієрархів було обрано знову і церква відродилася. У 1632 р. Православна Церква одержала офіційні права у Польщі. З того часу обидві українські церкви ворогували. У 1686 р. главою Української Православної Церкви став Московський патріарх, ця церква стала частиною Російської Православної Церкви. У 1921 р. (у радянський час) частина православних ієрархів України утворила Українську Автокефальну Православну Церкву. Вона об'єднала більшість віруючих православних України та Польщі. Але у 30-х рр. у Радянській Україні цю церкву було заборонено, згодом вона відновилася у роки німецької окупації, та з приходом Радянської Армії була знову заборонена.

Отже, у 1946—1990 рр. в Україні існувала лише Російська Православна Церква. Але у 1990 р. було відновлено УГКЦ, частина Російської Православної Церкви України назвалася Українською Православною Церквою (Московський патріархат), інша — утворила Українську Автокефальну Православну Церкву з патріархом Мстиславом. У 1992 р. частина церков Московського та Київського патріархату об'єдналися з Українською Православною Церквою (Київський патріархат).

Але патріарх Мстислав був проти цього і частина його церкви лишалася як Автокефальна. Нещодавно Мстислав помер. Деякі діячі Автокефальної церкви пропонують об'єднатися з церквою Київського патріархату.

ЗАГАЛЬНА СХЕМА ЕТНОГЕНЕЗУ УКРАЇНЦІВ

(Гіпотеза)

Характерною рисою сучасних наукових досліджень стає усвідомлення значної єдності розвитку природи й суспільства, причому у вигляді не суцільної безперервної еволюції, а ряду найважливіших періодів, рубежами яких були всеосяжні, т. зв. глобальні катаклізми. Під час таких катаклізмів істотно змінювалася не лише природа, а й суспільство: його система господарства, зв'язків, соціальних структур та духовної культури. Найкраще розуміння такої синхронізації життя, природи й суспільства можливе не з точки зору перенесення оточуючої нас природи на розвиток суспільства і не з точки зору уславлення людини як «царя природи», що може як заманеться руйнувати природу начебто на свою користь, а лише з третьої позиції — з усвідомлення того, що і природа і людство розвиваються за законами, які стоять і над природою, і над суспільством — законами Всесвіту.

Вказане має безпосереднє відношення й до проблем етногенезу. Адже хоч би як ми не розглядали етнос, він, будучи організацією суто людською, є структурою, що водночас орієнтована на певне природне оточення, й риси етносу (насамперед його культурно-побутовий та господарський комплекс) формуються внаслідок пристосування певного природного середовища чи підкорення цього середовища людством. Таким чином, у процесі формування етносу важливе місце має належати врахуванню не лише соціального, а й природного середовища. Можна припускати, що рубежі етногенезу повинні збігатися з рубежами розвитку і природи, й суспільства, або точніше — найімовірніше, що поява нового етносу має відповідати початку нового якісного періоду в розвитку водночас і природи, й суспільства. Причому, оскільки такі рубежі відбивалися на розвитку не окремих, а багатьох груп людей, поширюючись на великі території, зникнення старого та поява нового етносу могли відбутися у межах зникнення старої та